

Történelem előadás a Középiskolai MTA Alumni program keretében Orosházán

Dr. Ablonczy Balázs: Ismeretlen Trianon - erőszak, gazdaság, menekültek

A Középiskolai MTA Alumni Program keretében 2024. május 28-án előadást tartott az Orosházi Táncsics Mihály Gimnázium és Kollégiumban a történelem munkaközösség közreműködésével és Seres Erzsébet szervezésében Dr. Ablonczy Balázs, az ELTE Bölcsészettudományi Karának egyetemi oktatója (munkáltató: HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Történettudományi Intézet, lakóhely: Budapest).

Az előadás címe Ismeretlen Trianon - erőszak, gazdaság, menekültek volt. Az előadás 45 perces volt, 12.10-től – 12.55-ig tartott. Az előadáson az iskola 11. évfolyamos tanulói és történelem tanárai vettek részt (kb. 100 fő).

Az ismert történész az 1920-as trianoni békeszerződés kevésbé ismert következményeiről beszélt a Trianon - erőszak, gazdaság, menekültek című előadásában. 1914. június 28-án a sarajevói merénylet következményeként Európában kitört az I. világháború. A háború során a központi hatalmak (Német Császárság, Osztrák-Magyar Monarchia, Oszmán Birodalom, és Bulgária) álltak szemben az antant országaival (Amerikai Egyesült Államok, Franciaország, Japán, Nagy-Britannia, Olaszország, Oroszország, Románia, Szerbia). Az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi területeit egészen 1918 októberéig nagyrészt elkerülte a háború - csak néhány helyen törtek be az ország területére, ám döntő ütközetekre nem került sor.

A Monarchia számára 1918. november 3-án hivatalosan is véget ért az I. világháború, így a frontokról hazatérhettek a katonák. Az ország akkori miniszterelnökének, Károlyi Mihálynak és a honvédelmi kormánynak volt a feladata kivitelezni a hadsereg leszerelését. Ez a művelet csak részben volt sikeres, hiszen a katonák nagy része fegyvereik leadása nélkül tért haza a településekre, hogy ott három lépésben "ünnepeljék" meg a visszatérést. Az ország 3000 jegyzője közül 1100-at megverték és elűldöztek, hiszen őket tartották felelősnek, a jegyzők jelentették a helybéli közigazgatást, így ők voltak felelősek a sorozási listák elkészítéséért, a rekvirálásokért, valamint az állami segélyek kiosztásáért is. Emellett a hazatérő veteránok a legközelebbi boltokat, illetve esetenként a környék gazdagabb birtokosait is kirabolták. Az így kialakuló erőszakhullám rengeteg áldozatot követelt mind a hazatérő katonák, mind az igazságszolgáltatás és rendfenntartás oldaláról.

Ezen hullám első szakasza a szociális elégedetlenség, mely az ország lakosságának minden osztályát magába foglalta. A leszerelt katonáknak munkahelyekre volt szüksége, viszont kevés volt az opció, mivel a háború során minden eddiginél nagyobb szükség volt egy működőképes munkaerőpiacra, hogy a hátszág képes legyen fenntartani a hadiipari termelést.

1918 ősztől tehát ismét megemelkedik a munkanélküliek aránya, illetve megnő a vidékről városba vándorlók száma is. Az 1919-es események következményeként megjelenik az ideológia-alapú elnevezéssel *vörös terrornak*, illetve később *fehér terrornak* nevezett eseménysor, így az erőszak továbbra is nagymértékben jelen volt a nép életében. Túszejtések, bebörtönzések, kivégzések, valamint az évtizedek óta ismeretlen botozások körülbelül 1300-1800 ember halálát okozták. Az idegen katonai megszállás sem segített a helyzeten - mindennaposá váltak a különböző megfélemlítési módszerek, illetve egyéb gyilkosságok is.

A Vix-jegyzékben megfogalmazott demarkációs vonal román csapatok bevonulását eredményezi, aminek újabb 1500 halálos áldozata van (híres ilyen eset például a hódmezővásárhelyi-mészárlás, amely során 56 ártatlan embert ölnek meg) főként a Duna-Tisza között. 1919 őszére az ország csupán kis része szabad, ugyanis a határos országok csapatai bevonultak Magyarország előzetesen nekik ígért területeire és még azon is túl.

Egy évvel később, 1920. június 4-én aláírásra - hogyha elfogadásra nem is - kerül a trianoni békeszerződés, amelynek következtében Magyarország elveszti akkori területének kétharmadát a környező országok - a létrejövő nemzetállamok - javára. A határok meghúzásakor a nagyhatalmak nagymértékben figyelembe vették a környező országok követeléseit, így kevésbé volt fontos a magyarság területi helyzete, annál inkább vált lényeges szemponttá a vasútvonalak, valamint a folyók elhelyezkedése (így például a nyugati országrészben a Dunát tartották a természetes határnak, délen pedig a Drávát, míg a keleti országrészben a vasút mentén húzták meg a választóvonalakat). Gazdasági szempontból komplex problémák alakultak ki az elcsatolt területek miatt - az infrastruktúra komoly károkat szenvedett, az ország ásványkincslelőhelyeinek nagyrésze elveszett, több piac vonzáskörzetét tönkretették az újonnan megalakult határok, valamint egyes régiók fejlettsége nagymértékben romlásnak indult (például számos sikeres magyar ember tanult Sárospatakon iskolákban, ám Trianon után hanyatlásnak indult az ottani oktatás). A következő két évtizedre felerősödtek a területi egyenlőtlenségek, ám egyes vélemények szerint 1925-re az ország talpra állt, és ismét visszatért az 1914-es fejlettségéhez. A gyorsuló infláció felülmúlása sikeresnek mondható (ekkoriban vezették be a probléma megoldására a pengőt), ám a menekültek helyzete még sok évig égető kérdés volt. Egyes becslések szerint akár 500 ezer ember is érkezhett az ország 7,6 milliós lakosságához, többnyire az elcsatolt területekről. (Érdekesség, hogy ma az országban 2,5 és 3 millió ember rendelkezik olyan felmenőkkel, akik ekkor érkeztek az országba.) Közülük sokan a pályaudvarok MÁV teher vonataiban éltek - innen ered a rájuk használt *vagonlakó* elnevezés is -, ám a közhiedelemmel ellentétben sokan nem szegény származásúak, hanem értelmiségi családok tagjai (papok, lelkészek, tanárok, hivatalnokok) voltak. A rossz

higiéniai körülmények (tisztá víz teljes hiánya, élelmezési gondok) miatt rengeteg betegség terjedt, így az elhalálozási arány magas volt - különösen a gyermekek körében.

Az elhunytak száma több ok miatt is ismeretlen, viszont feljegyzések és becslések alapján következtetni lehet. (A familysearch.org és a trianon100.hu oldal említésre méltó - elismert történészek komoly munkájának köszönhetően rengeteg áldozat neve, illetve halálának oka - közel 15.000 ember története elérhető bárki számára.) Rengeteg kérdés foglalkoztatja a történészeket a kor menekülteivel kapcsolatban - akkori fényképek szereplői után a mai napig is folyik a keresés. Sokak számára érdemes lehet az akkori eseményekről írt műveket olvasni - ilyen lehet például többek között az 1938-as kiadású, Zilahy Lajos által írt, *A földönfutó város* című könyv is.

Szöveg: Koszteleczy Dalma, 11. B osztályos tanuló, Dr. Ablonczy Balázs, Seres Erzsébet,

Képek: Seres Erzsébet

